

Voorbeeldsamenvatting - Beginselen Staatsrecht Literatuur en Arresten

Rechten | Vrije Universiteit Amsterdam

2022 - 2023

VURE-21-197 | €9,95

Tentamengericht | Overzichtelijke structuur

Sinds 1994 | Beoordeeld met een 8,2

| Slim
Academy

Weet iemand waar ik de antwoorden kan vinden van het oefententamen?

10:10 ✓

Kan iemand uitleggen waarom het antwoord van vraag 4 B is?

10:10

Is het college morgen eigenlijk fysiek of online?

10:10 ✓

Join onze community

- ✓ WhatsApp met jouw mede-studenten
- ✓ Stel al jouw vragen aan onze studie-experts
- ✓ Krijg gratis voorbeeldsamenvattingen
- ✓ Krijg gratis extra oefenopgaven en supplementen

Scan de QR code of ga naar SlimAcademy.nl/join

Voorwoord

Beste student,

Leuk dat je dit jaar Rechtsgeleerdheid gaat studeren! Voor je ligt de samenvatting van het vak Beginselen Staatsrecht. Slim Academy heeft de belangrijkste studiestof voor je samengevat. Zo kun jij zo prettig mogelijk studeren. We wensen je alvast succes met studeren en natuurlijk met het behalen van jouw eerste studiepunten!

Nu 2 MAANDEN GRATIS bij een abonnement!

Wil jij de Slim Academy samenvattingen van jouw vakken altijd als eerste in huis hebben zodat jij op tijd kan beginnen met studeren? Gebruik dan de kortingscode BEGINGOED bij het afsluiten van een abonnement en krijg de eerste twee maanden van jouw abonnement helemaal gratis! Ga hiervoor naar www.slimacademy.nl en kies je jaar. Deze code is geldig t/m 30 september 2022.

Werken bij

Slim Academy is altijd op zoek naar gemotiveerde studenten! Lijkt het je leuk om bij ons aan de slag te gaan met het samenvatten en nakijken van samenvattingen? Dan is de rol van Studieheld zeker iets voor jou. Je kunt **werken vanuit huis**, krijgt een **riante vergoeding** en je hebt een studiegerelateerde bijbaan die **goed op je cv** staat. Heb je interesse? Stuur dan jouw motivatie en cv naar klantenservice@slimacademy.nl.

Auteursrechten voorbehouden

Houd er rekening mee dat onze samenvattingen beschermd zijn door de auteurswet. Dat betekent dat het doorverkopen of delen van onze fysieke en/of digitale samenvattingen illegaal is. Als je wilt dat wij samenvattingen kunnen blijven aanbieden, verzoeken wij je jouw eigen exemplaar te kopen. Als je vragen hebt of schendingen van het auteursrecht wilt melden, kun je contact met ons opnemen via klantenservice@slimacademy.nl.

Stay in touch

Wil je verder op de hoogte blijven van de ontwikkelingen bij Slim Academy? Kom in contact via:

www.slimacademy.nl

@SlimAcademy.nl

klantenservice@slimacademy.nl

010 214 32 45

We wensen je veel succes met studeren en bij het halen van jouw tentamens!

Team Slim Academy

P.S. De samenvatting is geschreven naar eigen inzicht van de auteur. Het is en blijft een samenvatting, die als aanvulling op de verplichte lesstof gezien moet worden en geen vervanging is van de verplichte lesstof.

Join de WhatsApp groep

- ✓ Chat met jouw mede-studenten
- ✓ Stel al jouw (studie)vragen aan onze studie-experts
- ✓ Krijg extra oefenvragen om jouw kennis te testen
- ✓ Krijg gratis voorbeeldsamenvattingen en supplementen

Scan de QR code hiernaast en blijf altijd up-to-date!

10,000 studenten joinden vorig jaar

The image shows a promotional banner for a WhatsApp group. It features a blue background with white text and a QR code. The QR code is overlaid on a collage of smartphone screens displaying WhatsApp chat messages. A blue circular badge with white text says '10,000 studenten joinden vorig jaar'. The text on the banner lists benefits of joining the group, such as chatting with fellow students, asking questions to experts, and receiving extra practice questions and free summaries/supplements. It also includes a call to action to scan the QR code to stay up-to-date.

Inhoudsopgave

Voorwoord	1
Nu 2 MAANDEN GRATIS bij een abonnement!	1
Inhoudsopgave	2
Informatie over het vak	3
Week 1: Inleiding op het staatsrecht	5
1.0 Inleiding	5
1.1 Literatuur	5
Week 2: Welke spelers zijn er binnen het politieke staatsrecht?	14
2.0 Inleiding	14
2.1 Literatuur	14
Arresten	24
Arresten week 2	24
Nawoord	25
Nu 2 MAANDEN GRATIS bij een abonnement!	25

Informatie over het vak

Je staat op het punt de samenvatting van de literatuur van het vak Beginselen Staatsrecht te lezen. Maar maak je geen zorgen, we hebben deze samenvatting geschreven met als doel je door dit vak heen te helpen. Meerdere topstudenten, die recentelijk dit vak hebben gevolgd, hebben hun expertise gedeeld en aan deze samenvatting gewerkt, om je te helpen met de dingen waar de meeste studenten mee worstelen bij het studeren van staatsrecht.

Het tentamen

Het tentamen vindt plaats op maandag 24 oktober 2022. Mocht dit vak niet in één keer halen, dan is het hertentamen op 20 december 2022. Het tentamen bestaat uit 50 à 60 meerkeuzevragen.

Hoe kan je het beste studeren?

In het vak Beginselen Staatsrecht leer je de basisbegrippen voor je rechtenstudie. Je leert bij dit vak hoe een democratische rechtsstaat zowel op nationaal als op internationaal niveau functioneert. In dit vak leer je ook gelijk hoe je slim en snel gebruik kunt maken van je wettenbundel. Tevens vormt dit vak de basis voor het vak "Staatsrecht" in bachelorjaar 3

Indeling van het vak

Het vak beginselen staatsrecht is verdeeld in diverse onderwerpen. In de tabel hieronder worden deze onderwerpen beoordeeld op de relevantie voor het tentamen. De onderwerpen met vijf sterretjes zijn de onderwerpen waar je de meeste punten mee kunt verdienen, en de onderwerpen met één ster leveren het minste aantal punten op.

De indeling in relevantie is gebaseerd op onze analyse van oude tentamens uit eerdere jaren. Uiteraard biedt dit geen 100% garantie voor de toekomst, dus adviseren we je om de gehele samenvatting door te nemen voor de grootste kans op een voldoende eindbeoordeling.

Onderwerp	Relevantie	Behandeld in
Het staatsbegrip	*****	Hoofdstuk 1
De democratie	*****	Hoofdstuk 1
Staatsrecht en de grondwet	*****	Hoofdstuk 1
Het Nederlandschap	**	Hoofdstuk 1
Het Koninkrijk der Nederlanden en het Statuut	**	Hoofdstuk 1
De Regering, de Koning en de ministers	***	Hoofdstuk 2
De Staten-Generaal	****	Hoofdstuk 2
Het Kiesrecht	***	Hoofdstuk 2
De Raad van State	*	Hoofdstuk 2
Het Parlementaire Stelsel	**	Hoofdstuk 3

Ministeriële verantwoordingsplicht	**	Hoofdstuk 3
Wetgeving	*****	Hoofdstuk 4
Delegatie	**	Hoofdstuk 4
Grondwetsherziening	***	Hoofdstuk 4
Internationale betrekkingen	**	Hoofdstuk 5
De rechtspraak	*****	Hoofdstuk 5
De grondrechten	***	Hoofdstuk 6
Decentralisatie	***	Hoofdstuk 7
De provincie, gemeente en waterschappen	***	Hoofdstuk 7

Ook als er over sommige hoofdstukken minder vragen komen, moet je er wel voor zorgen dat je ze allemaal goed beheerst, omdat veel hoofdstukken op elkaar bouwen. Je moet de andere hoofdstukken dus al begrijpen als je verder wil met de volgende hoofdstukken. De meeste vragen op het examen zijn een soort combinatie van meerdere hoofdstukken en onderwerpen.

Verzenddata van de samenvattingen

Vanaf dit collegejaar kun je de eerste twee weken van de literatuur meteen bij aanvang van het vak digitaal raadplegen. De uitwerkingen van de hoorcolleges en werkgroepen worden iedere vrijdag online geplaatst. Hieronder vind je de verzenddata van de papieren samenvattingen:

- Literatuur + Arresten: 15 september 2022
- Hoorcolleges + Werkgroepen: 11 oktober 2022
- Het tentamenboekje met oefenvragen op tentamenniveau: 11 oktober 2022

Indeling van de samenvatting

Onze samenvatting voor dit vak bestaat uit twee delen. Deel 1, het deel dat nu voor je ligt, is het literatuurboekje. Hierin is alle verplichte literatuur voor dit vak samengevat. Aan het eind van dit boekje zijn de arresten samengevat, op volgorde van de weken in het blok.

Later dit blok, op 11 oktober 2022, wordt de samenvatting van de hoorcolleges en werkgroepen uitgegeven. Van de laatste weken zit de samenvatting van de hoorcolleges en werkgroepen van vorig jaar in het boekje. Dit doen we omdat op het moment van verzenden deze hoorcolleges nog niet zijn geweest. Daarnaast geven op 11 oktober ook een tentamenboekje uit. In dit boekje vind je een overzicht van de belangrijkste onderwerpen van het vak en vind je oefenvragen op tentamenniveau met uitgebreide antwoorden.

De missende samenvattingen van de hoorcolleges van dit jaar komen na afloop van de hoorcolleges als supplement op de website. Deze staan aan het eind van de betreffende week online. De supplementen zijn te vinden op www.slimacademy.nl. Vanaf daar ga je naar het betreffende boekje op de productpagina. Bij de hoorcollege en werkgroepensamenvatting van het betreffende vak, staan de supplementen bij 'meer info'.

Succes met studeren!

Week 1: Inleiding op het staatsrecht

1.0 Inleiding

Dit hoofdstuk komt overeen met de studiestof zoals deze is behandeld in hoofdstuk 1; hoofdstuk 2.1 t/m 2.8, hoofdstuk 3.1 t/m 3.3, hoofdstuk 4.1-4.2 en 4.5 en hoofdstuk 17.1 t/m 17.3.

1.1 Literatuur

Hoofdstuk 1: Een inleiding op het staatsrecht

1.1: Wat is een staat?

Een **staat** is een organisatie die met voorrang boven andere organisaties effectief gezag uitoefent over een gemeenschap van mensen op een bepaald grondgebied. Erkenning door andere staten is geen formeel vereiste, maar in de praktijk wel een belangrijke indicatie van effectief gezag. Een ander kenmerk van een staat is de mogelijkheid om dwang toe te passen om de gemeenschapsnormen (wetten) te handhaven. De te onderscheiden kenmerken van een staat zijn dus:

- **Gemeenschap van mensen:** vaak gemeenschappelijke cultuur en taal, *maar dit is niet noodzakelijk*;
- **Rechtsgemeenschap:** dit zijn rechtsregels die binnen een gemeenschap gelden en met dwang (kunnen) worden gehandhaafd;
- **Territoriale grenzen:** een eigen aaneengesloten grondgebied of overzees gebied.

Binnen een staat zijn er één of meer organen bevoegd tot het uitoefenen van dwang. Deze organen zijn **met gezag bekleed**. Dit gezag kan bij één persoon berusten of bij bepaalde groepen. Dit hangt af van de aard en inrichting van de staatsgemeenschap. De regels die betrekking hebben op de organisatie van de met gezag beklede organen en de grenzen van hun gezag, vormen de rechtsregels die men **staatsrecht** noemt. Dit staatsrecht is per gemeenschap en staat verschillend.

Staatsrecht is dus het recht dat ziet op:

- De inhoud en het functioneren van de instellingen van de staat;
- De bevoegdheden om regels vast te stellen en op basis daarvan besluiten te nemen;
- Regulering/beperking van de staatsmacht (met name grondrechten).

In de middeleeuwen was het gezag in West-Europa een persoonlijk recht van de vorst. Dit recht was overdraagbaar, kon in een huwelijksgemeenschap worden ingebracht, maar was bovenal erfelijk overdraagbaar. Gezag is het tegenovergestelde van vrijheid; het beperkt namelijk de vrijheid van het individu.

Volgens rechtsfilosoof *Jean-Jacques Rousseau*, bestaat het gezag van de staat alleen omdat individuen de staat geautoriseerd hebben dit gezag uit te oefenen om anarchie te voorkomen. Er is sprake van een **contrat social** (sociaal contract). De theorie van deze overeenkomst, verenigt het gezag van de staat en de vrijheid van de individu, omdat het gezag uit de vrijheid is afgeleid. Hierdoor worden beperkingen aan de individuele vrijheid aanvaard, omdat individuen zich deze beperkingen zelf opleggen in ruil voor bescherming. Het *contrat social* geeft het dilemma van de staatsrechtswetenschap aan. Het dilemma van de staatsrechtswetenschap is: "de vrijheid van het individu, door dwang te handhaven".

Om de staat te laten voortbestaan, moeten voortdurend beslissingen genomen worden. Bij deze beslissingen moeten ook voortdurend de belangen worden afgewogen. Gezag is nodig om beslissingen, zo nodig met dwangmiddelen, door te zetten. Het gezag wordt opgedragen aan een klein aantal mensen dat het namens de kiezers uitoefent. Deze groep beoordeelt welk belang zwaarder weegt.

Gezagsdragers zullen altijd vinden dat hun taak goed uitgeoefend is en zij zullen kritiek als onrechtmatig ervaren. Ze zullen geneigd zijn, tegen de wil van hun kiezers in, hun macht te continueren. Hierdoor is er altijd een risico op het ontstaan van een **dictatuur**.

1.2: De machtsverdeling in een staat

Om het risico op een dictatuur te beperken, wordt gezag over verschillende organen verdeeld. Deze organen zullen elkaar nodig hebben, omdat ieder slechts een deel van het gezag kan uitoefenen en ze elkaar verantwoording schuldig zijn. Op deze manier houden de organen elkaar in evenwicht, waardoor er stabiliteit in de machtsverhoudingen ontstaat. Dit noemt men: een stelsel van **checks and balances**. Dit stelsel is afgeleid van de leer van Montesquieu: de **trias politica**. Kenmerkend voor deze leer is het bestaan van drie organen: de **wetgevende macht**, de **uitvoerende macht** en de **rechtsprekende macht**. Deze "machten" hebben elk hun eigen functie en zijn onafhankelijk van elkaar. De essentie van deze machtscheiding is dat de staatsmacht verspreid wordt over verschillende organen die ieder een deel van de macht uitoefenen, elkaar wederzijds controleren en in evenwicht houden.

In het huidige Nederland is het niet zo dat de drie belangrijkste organen in de staat (waaronder de regering, het parlement en de rechterlijke macht) onafhankelijk van elkaar opereren. De vaststelling van wetten is namelijk de taak van de regering en het parlement samen. Ook wordt de macht in Nederland en in veel andere landen tegenwoordig verdeeld tussen centrale en regionale overheden (provincies, gemeenten, etc.). In Nederland is dus vooral sprake van een *machtenspreiding*, in plaats van een *machtenscheiding*.

1.3. Een democratische rechtsstaat

Als men voor een democratisch bestel zou aannemen dat ieder orgaan voor de uitoefening van bevoegdheden ofwel de medewerking van een ander orgaan nodig heeft, ofwel aan de controle daarvan onderworpen is, dan volgen daaruit een aantal grondregels voor het democratisch bestuur. Aan deze grondregels dient een democratische staatsorganisatie getoetst te worden. Deze regels horen niet bij het positieve recht (lees: geldende recht), omdat ze niet op alle terreinen in rechtsregels zijn gerealiseerd. De twee grondregels van een staatsrechtelijke organisatie zijn het legaliteitsbeginsel en de verantwoordingsplicht. Niemand kan een publiekrechtelijke bevoegdheid uitoefenen zonder daartoe de bevoegdheid te hebben en verantwoording schuldig te zijn over de uitoefening van die bevoegdheid. Er zal dus altijd een controle op die uitoefening moeten bestaan.

1.4: Wat mag wel en wat mag niet in een democratische rechtsstaat?

Het bestuur en de rechterlijke macht mogen alleen dwang uitoefenen indien de Grondwet of de formele wet dat uitdrukkelijk toestaat. Dit wordt het **legaliteitsbeginsel** genoemd. De wetgevende macht bepaalt binnen welke grenzen die bevoegdheid uitgeoefend mag worden. Zonder voorafgaande toestemming van de volksvertegenwoordiging kan de overheid dus geen dwangmaatregelen nemen. Zonder legaliteitsbeginsel is er geen rechtsstaat.

Binnen het Britse staatsrecht gaat men uit van "**the rule of law**". Dit komt bijna op hetzelfde neer als het legaliteitsbeginsel. Echter, het Verenigd Koninkrijk heeft geen geschreven grondwet, waardoor het woord "law" in deze context meer dan wetgeving alleen betekent. Overheidshandelingen waarbij geen dwang nodig is, is een wettelijke grondslag niet altijd noodzakelijk.

Verantwoordingsplicht

Geen enkel persoon of orgaan kan een bevoegdheid uitvoeren zonder verantwoording schuldig te zijn of zonder dat er controle op die uitoefening bestaat. Er zijn verschillende verantwoordingsplichten:

- **Politieke verantwoordingsplicht** van bestuurlijke organen tegenover vertegenwoordigende organen: ministers moeten zich verantwoorden tegenover het parlement, de leden van de Gedeputeerde Staten tegenover de Provinciale Staten en het college van Burgemeester en Wethouders tegenover de gemeenteraad. Het bestuurlijke orgaan moet inlichtingen verstrekken en debatten aangaan met de volksvertegenwoordiging. Bij verlies van vertrouwen moet het bestuurlijke orgaan opstappen. Deze plicht geldt ook voor het functioneren van ambtelijke diensten die ondergeschikt zijn aan het bestuurlijke orgaan.
- **Ambtelijke ondergeschiktheid**: ambtenaren, die over bepaalde bevoegdheden beschikken, zijn verantwoording schuldig aan hun baas.
- **Bestuurlijk toezicht**: een bestuursorgaan kan ook zonder dat er sprake is van ambtelijke ondergeschiktheid worden gecontroleerd door een hoger orgaan. De regering kan zich bijvoorbeeld bemoeien met het beleid van gemeentelijke of provinciale organen. Preventief toezicht betekent dat een lager bestuursorgaan voor een bepaalde handeling goedkeuring moet vragen aan een hoger orgaan. Repressief toezicht houdt in dat een hoger bestuursorgaan een beslissing van een lager orgaan achteraf ongedaan kan maken.
- **Strafrechtelijke verantwoordelijkheid**: een gezagsdrager kan strafrechtelijk verantwoordelijk zijn voor zijn daden (wanneer de gedragingen strafbaar zijn). Hier is sprake van wanneer een minister zijn medeondertekening verleent aan Koninklijke besluiten, wetende dat daardoor de Grondwet of andere wetten of algemene maatregelen van bestuur worden geschonden.
- **Beroep**: de meeste besluiten van bestuursorganen zijn vatbaar voor beroep. Belanghebbenden kunnen aan de beroepsinstantie vragen deze besluiten te vernietigen en soms te vervangen. Dit beroep kan in het algemeen worden ingesteld bij een onafhankelijke rechter. Hiervoor moet wel eerst bezwaar worden gemaakt tegen het besluit bij het betrokken bestuursorgaan.
- **Burgerlijke rechter**: indien er geen speciale beroepsmogelijkheid is, is de burgerlijke rechter bereid ambtshandelingen te toetsen aan de wet. De rechter kan dan veroordelen tot een schadevergoeding.
- **Rechterlijke toetsing van wetgeving**: er is ook controle van de rechter op wetgevende organen. De rechter mag echter niet beoordelen of een formele wet in strijd is met de grondwet (**artikel 120 Grondwet**). Volgens **artikel 94 Grondwet** mag de rechter wetten aan bepaalde bepalingen van verdragen toetsen.

Er bestaat in Nederland in beginsel dus géén orgaan dat geen verantwoording schuldig is voor zijn handelingen aan een ander orgaan, dan wel op enige wijze gecontroleerd wordt door een ander orgaan.

1.5 Democratie, rechtsstaat en historische ontwikkeling

Een **rechtsstaat** is een staat waarvan de organisatie erop gericht is dat burgers beschermd zijn tegen machtsmisbruik door de staat zelf. Kenmerkend voor een rechtsstaat is dat de staatsorganen onderworpen zijn aan het recht.

Kenmerken van een rechtsstaat:

- De staat erkent dat individuen en particuliere instellingen een staatsvrije sfeer toekomt. Grondwetten worden gerespecteerd en minderheden worden zo beschermd (**grondrechten**).
- Optreden van het bestuur, dat voor de burger bezwarend is, dient te berusten op een algemene regel die de bevoegdheid van het desbetreffende orgaan beschrijft. Dit bevordert de rechtszekerheid en voorkomt ongelijke behandeling (**legaliteitsbeginsel**).
- Regels waarin de bevoegdheden van een staatsorgaan zijn beschreven, moeten vastgesteld zijn door een ander orgaan (**machtenspreiding**).
- Geschillen tussen de burger en de staat moeten worden beslist door een onafhankelijke en onpartijdige rechter (**onafhankelijke rechterlijke macht**).

In een democratie hebben burgers het recht om leden van de volksvertegenwoordiging te kiezen en om tot lid gekozen te worden. Bij een presidentieel stelsel wordt ook de leider van de uitvoerende macht rechtstreeks gekozen. Bij een parlementair stelsel, zoals in Nederland, worden de parlementsleden gekozen. In een democratie zijn grondrechten zoals de vrijheid van meningsuiting en vereniging onmisbaar. Daarnaast is de hiervoor genoemde controle op bevoegdheden ook noodzakelijk. Tot slot moeten burgers zich zonder vrees kandidaat kunnen stellen.

Slimme tip!

In sommige tentamens wordt er (in een meerkeuzevraag) gevraagd naar de kenmerken van een rechtsstaat. De kenmerken van een rechtsstaat zijn kort samengevat:

Het legaliteitsbeginsel;
Scheiding of spreiding van machten;
Onafhankelijke rechterlijke macht;
Grondrechten;
(Het democratiebeginsel).

Leer deze kenmerken goed uit je hoofd.

Let op! De kenmerken van een **rechtsstaat** moeten niet worden verward met de kenmerken van een **staat**.

Bron: Slim Academy, 2022.

Als er te vaak besluiten worden genomen die bij een groot aantal burgers op ernstige bezwaren stuiten, ontstaat er een te grote kloof tussen kiezers en gekozenen. Hierdoor "ontvreemden" kiezers zich van de politiek en voelen gezagsdragers zich onvoldoende gelegitimeerd om zware besluiten te nemen. Een mislukte poging om dit op te lossen, was de poging om het bindend referendum op te nemen in de Grondwet.

1.6 De methode voor het bestuderen van het staatsbestel

Om het concrete stelsel van bevoegdheden en controles te begrijpen, moet men deze zien als gevolg van **historische groei**. De beoefenaar van het staatsrecht draagt aan die groei bij. De methode moet dus enerzijds historisch zijn, maar anderzijds ook systematisch. Alleen maar begrip voor historische groei leidt namelijk tot een passieve beschrijving van wat bestaat.

Hoofdstuk 2: Waar is het staatsrecht te vinden?

2.1 De codificatie van het staatsrecht

De **bronnen** van het staatsrecht zijn de Grondwet, gewoonterechtelijke regels en een aantal geschreven regelingen in de vorm van wetten of algemene maatregelen van bestuur.

2.2 De ontwikkeling van de Grondwet

De eerste Nederlandse staatsregeling was de Unie van Utrecht van 1579. In dit verdrag, dat gesloten werd tussen een aantal soevereine provincies, droegen provincies een deel van hun soevereiniteit over aan een centraal gezag. In 1798 ontstond de Bataafse Republiek die, naar Frans voorbeeld, een Grondwet gaf. In 1814 werd een Grondwet voor de Vereenigde Nederlanden afgekondigd die in 1815, door de samenvoeging met België en de verheffing van de Soevereine vorst tot Koning vervangen werd door de Grondwet voor het Koninkrijk der Nederlanden. Deze is in het huidige Nederland nog steeds van toepassing.

Er zijn een aantal wijzigingen in de Grondwet geweest. De grondwetsherziening van 1982 geeft fundamenteel weinig nieuwe bepalingen, maar zorgde ervoor dat de tekst past bij de ontwikkeling van de praktijk, het gewoonterecht en de jurisprudentie. In 1995 is de Grondwet ook herzien. Deze herziening zorgde ervoor dat jonge mannen niet langer tot de verplichte militaire dienst opgeroepen konden worden. Daarnaast hoeft door deze herziening de Eerste Kamer niet meer ontbonden te worden bij volgende grondwetsherzieningen. Ook werd een groot aantal artikelen geschrapt. Door de Grondwetsherziening van 1983 is het duidelijker geworden welke organen de staat heeft en wat hun bevoegdheden zijn. Ondanks deze wijzigingen is de Grondwet op bepaalde punten nog steeds onvolledig. Zo zegt de Grondwet bijvoorbeeld niets over de procedure die bij een kabinetsformatie moet worden gevolgd.

De Nederlandse Grondwet is een **rigid constitution**. Dat wil zeggen dat de Grondwet moeilijker te wijzigen is dan een gewone wet. Dat kan ertoe leiden dat er een kloof ontstaat tussen het rechtsbewustzijn en de geschreven tekst. Het Verenigd Koninkrijk heeft een **flexible constitution**. De Britse staatsregeling is niet vastgelegd in een grondwet, maar in gewone wetten. Deze zijn dus veel makkelijker te wijzigen.

2.3 De verhouding tussen ed Grondwet en het staatsrecht

Door de herziening van 1983 is er meer overeenstemming tussen het beeld dat de Grondwet geeft van organen en hun bevoegdheden en de staatsrechtelijke werkelijkheid. Echter, er ontbreekt nog altijd een aantal punten in de Grondwet. Zo is er niets te vinden over de verhouding van parlement en regering en over wat de ministeriële verantwoordelijkheid nu eigenlijk inhoudt. Dit is niet in de Grondwet geregeld, maar in het **ongeschreven recht**. Daarnaast hebben zich vele vaste gebruiken ontwikkeld, waarvan niet zeker is of dit ook regels van ongeschreven recht zijn.

Een ontslagaanvraag van een minister wordt bijvoorbeeld gevolgd door een ontslagaanvraag van zijn staatssecretaris, de minister-president biedt altijd op de dag van de Tweede Kamerverkiezingen het ontslag van zijn kabinet aan bij de koning en de procedure van kabinetsformatie verloopt gedeeltelijk volgens een vast proces. Onze Grondwet is dus op bepaalde punten onvolledig. Op deze punten bestaat een zekere staatsrechtelijke praktijk, die soms tot **ongeschreven constitutioneel recht** wordt gerekend en soms ook niet.

Onze Grondwet is moeilijker te wijzigen dan een gewone wet. Dit komt omdat onze Grondwet een **rigid constitution** is. Hiervoor zijn Tweede Kamerverkiezingen en een speciale meerderheid in beide kamers van het parlement voorgeschreven. Een constitutie heeft een bepaalde status, temeer nu men het wil veranderen. Het wijzigen ervan dient namelijk volgens een speciale procedure te worden gedaan. Er bestaan zelfs constituties waarbij sommige onderdelen helemaal niet te wijzigen valt.

Voor dit vak is het van belang te houden dat een constitutie dat moeilijker te veranderen is dan normale wetgeving, 'rigid constitution' of 'entrenched constitution' wordt genoemd.

Een moeilijk te veranderen Grondwet zou kunnen leiden tot een kloof tussen het **rechtsbewustzijn** en de geschreven tekst. Daarnaast zou het omschrijven van onderwerpen die voortdurend in ontwikkeling zijn (bijv. kabinetsformatie en ministeriële verantwoordelijkheid) kunnen leiden tot een einde van de ontwikkeling.

Daarom heeft de grondwetgever de invulling van die vraagstukken overgelaten aan de ontwikkeling van het ongeschreven constitutionele recht en de staatsrechtelijke praktijk. De Grondwet bevat overigens ook duidelijke regels die voor het staatsrecht van grote betekenis zijn. Ook geeft zij een aantal grondrechten dat zelfs niet door de wetgever mag worden weggenomen.

2.4 De indeling van de Grondwet

De Grondwet begint met een hoofdstuk dat een opsomming bevat van de grondrechten. Hoofdstuk 2, 3 en 4 geven een omschrijving van de voornaamste centrale organen van de staat. In hoofdstuk 2 staat onder andere dat de regering bestaat uit de koning en de ministers. Hoofdstuk 3 beschrijft de Staten-Generaal: de Eerste en Tweede Kamer. Hoofdstuk 4 bevat de regels over de organisatie en de bevoegdheden van de Raad van State, de Algemene Rekenkamer en het ambt van Nationale Ombudsman. Hoofdstuk 5 bevat de functies van de hiervoor genoemde organen. Het zesde hoofdstuk van de Grondwet geeft regels over de rechtspraak. Het zevende hoofdstuk bevat regels met betrekking tot provincies, gemeenten, waterschappen en andere openbare lichamen. Tenslotte bevat hoofdstuk 8 de regels over de herziening van de Grondwet.

De **rigid constitution** zorgt ervoor dat grondrechten en democratische instellingen niet lichtvaardig ongedaan gemaakt kunnen worden. Als er in de Grondwet het woord "wet" wordt gebruikt, wordt hiermee de wet in formele zin bedoeld. Deze wetten zijn vastgesteld door de regering en de Staten-Generaal samen. Grondrechten gelden over het algemeen voor iedereen. Echter, bepaalde (sociale) grondrechten gelden uitsluitend voor Nederlanders. Zo heeft een Nederlander die niet in zijn bestaan kan voorzien recht op bijstand, aldus **artikel 20 lid 3 Gw**. In de Grondwet is het door de formulering af te leiden of een grondrecht geldt voor eenieder of slechts voor een Nederlander.

2.5 Conventies binnen het staatsrecht

Binnen het staatsrecht bestaan er niet alleen geschreven regels, maar ook ongeschreven regels. De ongeschreven regels van het staatsrecht zullen telkens per onderwerp behandeld worden. In deze paragraaf gaan we vooral in op hoe ongeschreven regels van staatsrecht ontstaan.

Een ongeschreven regel binnen het staatsrecht bestaat alleen als er voldaan is aan twee voorwaarden:

1. De regel is in de staatsrechtelijke praktijk toegepast; en
2. Er bestaat een rechtsovertuiging dat de ongeschreven regel gehanteerd moet worden in de praktijk.

Een voorbeeld van een ongeschreven regel is de vertrouwensnorm in het parlementaire stelsel. Er is in dit geval namelijk sprake van een duurzame gewoonte, gedragen door een algemene rechtsovertuiging.

2.6 Andere bronnen van staatsrecht

De auteurs van het boek scharen onder staatsrecht alle rechtsregels, zowel ongeschreven als geschreven, die iets zeggen over de organen van de staat of alle rechtsregels die de relatie tussen burgers en de overheid regelt.

Je kunt dan denken aan onderwerpen zoals de samenstelling van overheidsorganen, hun bevoegdheden, hun functies en onderlinge verhoudingen. Soms ontstaan er ook wetten uit opdracht van de Grondwet, zulke wetten worden **organieke wetten** genoemd.

2.7 Het buiten-Europese deel van het Koninkrijk

Het Koninkrijk der Nederlanden bestaat niet alleen uit Nederland, maar ook uit de landen Aruba, Curaçao en Sint Maarten. Om de verhoudingen tussen deze landen goed te regelen, is het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden opgesteld.

2.8 Internationaal recht en het staatsrecht

Hoewel een staat in beginsel soeverein is, worden de rechtsregels van een staat door internationale organisaties of verdragen beperkt of wordt de soevereiniteit voor een gedeelte overgedragen. Dat geldt ook voor het Koninkrijk der Nederlanden. Voorbeelden van organisaties die een gedeelte van de soevereiniteit van het Koninkrijk der Nederlanden hebben gekregen zijn de Verenigde Naties, de Raad van Europa en de Europese Unie.

Hoofdstuk 3: Het systeem van het staatsrecht

3.1 Personele en territoriale werking

De staat wordt territoriaal bepaald door zijn grenzen, wat betekent dat het staatsrecht alleen werkt op het gebied waar geen ander staatsgezag is gevestigd. Uitzonderingen op de **territoriale werking van het staatsrecht** zijn bijvoorbeeld wanneer inwoners van de staat buiten het grondgebied verblijven. Dan blijft er wel een band bestaan tussen staat en inwoner. Ook blijft het Nederlandse strafrecht voor een deel op in het buitenland verblijvende inwoners van toepassing.

Andere staten erkennen de vrijheid van de staat om de eigen organisatie en de eigen verhouding van gezagsdragers tot onderdanen te regelen. Volkenrechtelijk gezien beduidt deze vrijheid soevereiniteit. Er bestaat daarnaast ook een psychologische band tussen staat en bewoners. Deze band ontstaat voornamelijk door een gemeenschappelijk beleefd verleden, maar met name de gezamenlijke inspanning en het verzet tegen een onderdrukker.

3.2 Het werkingsgebied

In **artikel 1 van het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden** is een omschrijving van het grondgebied van het Koninkrijk der Nederlanden te vinden. Het huidige grondgebied van het Europese deel van Nederland (Aruba, Curaçao en Sint Maarten uitgesloten) is tot stand gekomen door samenvoeging van vroegere soevereine staten. Het grondgebied van de staat strekt zich ook uit tot een gedeelte van de zee langs de kust. Een groot aantal staten claimde echter later in de twintigste eeuw een uitbreiding van de zogenoemde **territoriale zee** tot een afstand van twaalf mijlen uit de kust.

De bevoegdheid voor de uitbreiding is in 1982 in het **Zeerechtverdrag** van de VN erkend. Sinds 2014 is het verdrag voor het gehele Koninkrijk in werking getreden. Naast het regelen van de omvang van de territoriale zee, regelt het verdrag ook het recht op onschuldige doorvaart voor schepen en het recht op een exclusieve economische zone, waarin kuststaten soevereine bevoegdheid hebben met betrekking tot onder andere exploitatie en exploratie.

De betekenis van grenzen is aan het vervagen. Nadat de drie Benelux-landen overeengekomen waren personencontrole naar de buitengrenzen te verleggen, werd dit binnen de Europese Unie eveneens beleid. Dit werd eerst in afzonderlijke overeenkomsten neergelegd, omdat niet alle landen op alle gebieden wilden meewerken. Later is de materie voor de 'oude lidstaten' vastgelegd in het Verdrag van Amsterdam van 1997, dat in 1999 in werking getreden is. Voor de EU-burgers gelden binnen de Europese Unie vrijheden, die in het Europese recht zijn neergelegd.

3.3 Nederlanderschap: wat betekent het?

Nederlanders hebben bepaalde rechten die vreemdelingen in Nederland missen:

- Nederlanders hebben het recht leden van de Tweede Kamer en de Provinciale Staten te kiezen en alleen Nederlanders mogen voor deze vertegenwoordigende lichamen gekozen worden. In de Kieswet en de Gemeentewet is wel vastgesteld dat vreemdelingen kiesrecht hebben betreffende de gemeenteraden.
- Alle Nederlanders zijn op gelijke voet in openbare dienst benoembaar volgens **artikel 3 Gw**. Dit gelijkheidsrecht geldt niet voor vreemdelingen.
- Uitlevering van op Nederlands grondgebied verblijvende personen die buiten het grondgebied een strafbaar feit hebben begaan, mag slechts geschieden krachtens verdrag, volgens **artikel 2 lid 3 Gw**.
- Een aantal sociale grondrechten geldt alleen voor Nederlanders. Voor het recht op bijstand (**artikel 20 lid 3 Gw**) voor vreemdelingen wordt het aan de wetgever overgelaten in hoeverre vreemdelingen hier recht op hebben. Daarnaast kunnen vreemdelingen niet zonder vergunning in Nederland werken. Inwoners van landen die deel uitmaken van de Europese Unie zijn echter bevoorrecht, omdat zij het recht hebben arbeid te zoeken en te verrichten binnen het Uniegebied.

Hoofdstuk 4: De EU

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt vooral aandacht besteed aan het EU-recht. Er wordt antwoord gegeven op de vraag hoe het EU-recht het Nederlandse staatsrecht beïnvloedt. Ook kun je in dit hoofdstuk lezen over de geschiedenis van de Europese Unie.

4.2 Het ontstaan van de Europese Unie

Het idee van de Europese Unie ontstond na de Eerste en Tweede Wereldoorlog. De Europese Unie moest het economisch verkeer tussen de staten bevorderen en de kans op een nieuwe oorlog verkleinen.

Er zijn uiteindelijk drie verdragen geweest die het ontstaan van de Europese Unie mogelijk hebben gemaakt:

1. Het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS);
2. Het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie (Euratom);
3. Het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap (EEG).

Het Verdrag van Maastricht leidde in 1992 uiteindelijk tot de oprichting van de Europese Unie. De Europese Unie kent drie belangrijke pijlers, namelijk de drie Europese gemeenschappen, gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid en een samenwerkingsverband op het gebied van justitie en binnenlandse zaken.

In 2001 ontstond het idee voor een Europese Grondwet, maar deze heeft nooit doorwerking gevonden omdat de bevolking van Frankrijk en Nederland deze tegenhield middels een referendum. In 2007 werd het Verdrag van Lissabon aangenomen. Een groot gedeelte van de ideeën voor de Europese Grondwet werd in dit Verdrag alsnog vastgelegd.

4.5 De relatie tussen Nederland en de Europese Unie

De Europese Unie kan niet zelf de bevoegdheden van zijn organen uitbreiden. Zij heeft uitsluitend bevoegdheden die door de lidstaten aan haar zijn toegekend in de verdragen. De bevoegdheden worden echter wel steeds verder verruimd. Op sommige terreinen mag de nationale wetgever helemaal geen wetten meer maken en op andere terreinen wordt de nationale wetgevingsbevoegdheid ingeperkt door EU-regelgeving.

Hoofdstuk 17: De opbouw van het Koninkrijk

17.1 Het Koninkrijk der Nederlanden

Zoals je wellicht al wist, bestaat het Koninkrijk der Nederlanden uit meer dan Nederland alleen. Het Koninkrijk der Nederlanden bestaat uit vier landen: Nederland, Aruba, Curaçao en Sint Maarten. Tot Nederland behoren ook de Caribische eilanden Bonaire, Sint Eustatius en Saba (de BES-eilanden). In 1945 heeft men tussen de landen Nederland, Suriname en de Nederlandse Antillen een eigensoortig federaal verband opgezet, geregeld in het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden.

Vanaf 2005 hebben Nederland en de Nederlandse Antillen afspraken gemaakt over de nieuwe structuur van het Koninkrijk. Deze afspraken zijn vastgelegd in het Statuut in 2010 en hebben ertoe geleid dat de Nederlandse Antillen zijn opgeheven. De "onderdelen" Curaçao en Sint Maarten hebben, net als Aruba, de status van land verkregen. In het Statuut is geregeld dat Bonaire, Sint-Eustatius en Saba per 10 oktober 2010 onderdeel zijn geworden van Nederland. De WolBES is een organieke wet voor de drie eilanden. Op grond van de WolBES zijn de drie eilanden ingericht als 'andere openbare lichamen'. Op grond van de WolBES zijn veel Nederlands-Antilliaanse regelingen van toepassing gebleven op de BES-eilanden. Het is wel de bedoeling dat deze regelingen geleidelijk aan zo veel mogelijk worden vervangen door Nederlandse regelingen.

17.2 Het Statuut en de Grondwet

Het Statuut geldt voor heel het Koninkrijk. Dit integendeel tot de Grondwet, die alleen geldt voor het Nederlandse rijkdeel. Het Statuut is dus de hogere regeling waaraan de Grondwet zich moet conformeren. De Grondwet geldt alleen voor Nederland, Bonaire, Sint Eustatius en Saba. De overige landen van het Koninkrijk hebben hun eigen Staatsregeling. Het Statuut regelt de verhoudingen tussen de vier landen van het Koninkrijk. Het Koninkrijksrecht is sterk beïnvloed door het Nederlandse recht.

17.3 De basisprincipes van het Statuut

Artikel 1a Statuut zegt dat de Kroon van het Koninkrijk wordt gedragen door Koningin Juliana en haar wettige opvolgers. **Artikel 2 Statuut** bepaalt dat de koning de regering van het Koninkrijk voert en onschendbaar is. De koning wordt bijgestaan door de ministerraad van het Koninkrijk en enkele andere koninkrijksorganen. In beginsel bemoeit het Statuut zich niet met de interne zaken van elk van de landen: dat is het wezen van de federale samenwerking. Het Statuut geeft echter wel enkele fundamentele regels van staatsbestuur.

Het Koninkrijk als staatsvorm is zowel een federatie als een confederatie:

- **Federale staat:** bestaat uit verschillende deelstaten die elk een bepaalde zelfstandigheid hebben, maar zich ook binnen de grenzen van het centrale gezag moeten houden (bv. VS, VK en Duitsland);
- **Confederale staat:** bond van samenwerkende onafhankelijke staten, er is geen centraal gezag.

Week 2: Welke spelers zijn er binnen het politieke staatsrecht?

2.0 Inleiding

Dit hoofdstuk komt overeen met de studiestof zoals deze is behandeld in hoofdstuk 3.3 t/m 3.5, hoofdstuk 5, hoofdstuk 6, hoofdstuk 7.1 t/m 7.3 en hoofdstuk 17.4 van de verplichte literatuur. Aan het einde vindt u het arrest 'Arubaanse Verkiezingsafspraken'.

2.1 Literatuur

Hoofdstuk 3: Hoe werkt het staatsrecht?

3.3 Wat is Nederlanderschap?

Nederlanders in de Nederlandse staat hebben bepaalde rechten die vreemdelingen niet hebben. Deze verschillende rechten zijn:

- Kiesrecht. Alleen Nederlanders mogen leden van de provinciale staten en de Tweede Kamer kiezen (actief kiesrecht). Ook mogen alleen Nederlanders voor deze functies worden gekozen (passief kiesrecht). Voor gemeenteraden geldt dat ingezetenen die geen Nederlander zijn, maar wel aan een aantal eisen voldoen, lid van de gemeenteraad kunnen zijn;
- Uitlevering. Uitlevering van op Nederlands grondgebied verblijvende personen die elders een strafbaar feit hebben gepleegd, mag volgens artikel 2, lid 3 Gw alleen plaatsvinden indien hieraan een verdrag ten grondslag ligt;
- Benoembaarheid in openbare dienst. Het gaat hier om het gelijkheidsrecht volgens artikel 3 Gw. Alle Nederlanders zijn op gelijke voet in openbare dienst benoembaar. Voor vreemdelingen geldt dit gelijkheidsrecht niet. Discriminatie mag op grond van artikel 45 van het EU-werkingsverdrag niet, maar lid 4 van dit artikel maakt een uitzondering voor functies in overheidsdienst;
- Sociale grondrechten. Sommige sociale grondrechten gelden alleen voor Nederlanders, zoals het recht op bijstand. Dit is geregeld in artikel 20 lid 2 Gw.

3.5 Het Nederlanderschap in regels

Er zijn drie mogelijkheden waarop je het Nederlanderschap kunt verkrijgen. Deze mogelijkheden zijn vastgelegd in **artikel 3-5c van de Rijkswet**. Allereerst verkrijgt je het Nederlanderschap wanneer je tijdens je geboorte een Nederlandse vader of moeder hebt. De plaats van de geboorte maakt hiervoor niet uit (**artikel 3 van de Rijkswet**).

Artikel 4 van de Rijkswet regelt het Nederlanderschap voor minderjarige kinderen waarvan het ouderschap gerechtelijk is vastgesteld. De ouder(s) dienen uiteraard wel Nederlanders te zijn. Hetzelfde artikel regelt ook het Nederlanderschap voor kinderen die erkend worden door een Nederlander.

Tot slot regelt **artikel 5-5c van de Rijkswet** het Nederlanderschap voor geadopteerde kinderen door ten minste een Nederlandse ouder.

De artikelen 6a, 9 en 15 van de Rijkswet gaan de dubbele nationaliteit tegen. De Rijkswet gaat ervan uit dat men maar een nationaliteit heeft. Er bestaan wel een uitzonderingen op dit uitgangspunt.

De artikelen 14 tot en met 16A van de Rijkswet regelen het verlies van het Nederlanderschap. Het Nederlanderschap kan door de Minister van Justitie en Veiligheid afgenomen worden. Daarnaast kan een minderjarige het Nederlanderschap verliezen door de nationaliteit van een ander land aan te nemen.

De regels voor Nederlanderschap gelden ook voor Aruba, Curaçao en Sint Maarten.

Hoofdstuk 5: De koning en haar ministers tezamen

5.1: Inleiding

De Staten-Generaal zijn samen met de regering wetgever. De koning en de ministers vormen samen de regering en zijn naast **medewetgever** ook het **bestuur**. De Staten-Generaal controleren het bestuur en oefenen daar dus ook invloed op uit. De regering kan in sommige gevallen beslissen over geschillen, hoewel dit over het algemeen een taak van andere organen is. Een beschrijving van ons systeem is dus ingewikkeld, omdat een orgaan niet altijd slechts één functie uitoefent.

5.2: De onderdelen van de regering

Het Nederlandse politieke stelsel is erg ingewikkeld. Onder andere door het stelsel van *checks and balances*, omdat iedere functie van de staat over verschillende organen is verdeeld, die elkaar in sommige gevallen ook aanvullen. De koning en de ministers vormen samen de regering en de regering vormt samen met de Staten-Generaal de wetgever.

Artikel 42 lid 1 Gw bepaalt dat de regering wordt gevormd door de koning en de ministers. De regering is dus een samengesteld orgaan waarin de koning en de ministers moeten samenwerken en gezamenlijk op moeten treden. Het is echter niet zo dat bij elk optreden van de regering alle ministers moeten hebben meegewerkt en voor sommige taken heeft de regering de koning ook niet nodig. **Artikel 90 Gw** geeft de regering een taak waarbij geen handeling van de koning vereist is. Wanneer de Grondwet of wet stelt dat een beslissing door de regering genomen moet worden, dan neemt de regering 'bij koninklijk besluit' een beslissing. Dat 'koninklijk besluit' moet dus door de koning worden ondertekend.

Op grond van **artikel 47 Gw** moeten alle wetten en koninklijke besluiten door de koning en door een of meer ministers of staatssecretarissen worden ondertekend. De minister of staatssecretaris moet ondertekenen om te bewijzen dat hij of zij het besluit mede genomen heeft. Dit wordt het contraseign genoemd (ingevoerd in 1840).

De inhoud van de door de koning en minister ondertekende besluiten varieert. Zo kan bij koninklijk besluit een lid van de Raad van State worden benoemd of een ministerie worden ingetrokken. Vaker draagt de wet de regering echter op om nadere regelingen vast te stellen in de vorm van een Algemene Maatregel van Bestuur. Deze besluiten worden ook wel **grote koninklijke besluiten** genoemd. Instellingsbesluiten, benoemingsbesluiten en andere soortgelijke besluiten worden **kleine koninklijke besluiten** genoemd. Ze worden klein genoemd, omdat aan de totstandkoming van een algemene maatregel van bestuur meer formaliteiten vastzitten.

5.3 De koning

De koning treedt op in twee verschillende hoedanigheden. Hij is in eerste plaats het **staatshoofd** van het Koninkrijk der Nederlanden. Als staatshoofd symboliseert hij de eenheid van ons land tijdens bijvoorbeeld binnenlandse evenementen en buitenlandse staatsbezoeken.

De tweede hoedanigheid van de koning is als lid van de regering. In **artikel 47 Gw** is de koning uitdrukkelijk lidmaatschap tot de regering gegeven. Dit is nadrukkelijk vastgelegd, omdat men zich ook een Koninkrijk kan voorstellen waarbij de koning uitsluitend een ceremoniële taak heeft.

Hoewel **artikel 47 Gw** suggereert dat de koning enorm veel macht heeft, zijn de ministerraad en de Staten-Generaal in de praktijk van grotere betekenis voor de wijze waarop de staat bestuurd wordt en wetten tot stand komen. De koning neemt wel een constitutionele positie in.

De Grondwet noemt de koning in talrijke artikelen. Waar het over erfopvolging en regentschap spreekt, wordt de koning persoonlijk bedoeld.

Als er in de wet 'koninklijk besluit' staat, wordt hiermee bedoeld dat de beslissing is genomen door de regering. De term 'regering' wordt in de wet gebruikt voor taakopdrachten aan de regering, waarbij geen persoonlijke daad van de koning vereist is.

5.4 De nakomers van de koning

Nakomelingen van de laatst overleden koning zijn de erfgenamen van de Kroon. De oudere nakomelingen gaan voor de jongere. Als er geen nakomelingen meer zijn van de laatst overleden koning, dan komen zijn broers en zussen met hun nakomelingen aan de beurt en daarna zijn ooms en tantes. Op grond van **artikel 25 Gw** mag een opvolger echter niet verder dan in de derde graad verwant zijn aan de laatst overleden koning. In **artikel 24 t/m 31 Gw** is de troonopvolging geregeld.

Artikel 30 lid 1 Gw bepaalt dat wanneer het vooruitzicht bestaat dat een opvolger zal ontbreken, deze bij de wet kan worden benoemd. De Staten-Generaal nemen dit besluit in verenigde vergadering en met gekwalificeerde meerderheid na verkiezingen. Ook kan er als er geen troonopvolger gevonden wordt, gekozen worden voor een Koninkrijk zonder koning of koningin. Hierdoor verandert Nederland in een Republiek. Echter is hier wel een grondwetswijziging voor nodig. Op grond van **artikel 21 Gw** treedt de troonopvolging in werking bij overlijden van de regerende koning en wanneer de regerende koning afstand doet van de kroon. Alleen de koning kan afstand doen van het koningschap; potentiële troonopvolgers hebben die mogelijkheid niet.

Op grond van **artikel 40 Gw** ontvangt de koning jaarlijks uitkeringen ten laste van het Rijk. De wet regelt de uitkering aan de koning en het Koninklijk Huis, dat als gevolg van **artikel 40 Gw** ook een uitkering toegekend krijgt. De Wet lidmaatschap Koninklijk Huis bepaalt wie lid is van het Koninklijk Huis.

Het **Kabinet van de Koning** in is het leven geroepen om de koning te ondersteunen in zijn taken. Dit kabinet maakt geen deel uit van het ministerie, maar heeft wel ministeriële verantwoordelijkheid.

5.5 De vervanger voor de troonopvolger

Een troonopvolger die jonger is dan achttien jaar kan het koninklijk gezag niet uitoefenen, aldus **artikel 33 Gw**. Tot de koning die leeftijd heeft bereikt, moet het koninklijk gezag door een **regent** worden uitgeoefend. De regent wordt bij wet aangewezen en treedt in naam van de koning op als waarnemer van het koninklijk gezag.

Op initiatief van de ministerraad kan de verenigde vergadering van de Staten-Generaal, op grond van **artikel 35 Gw**, besluiten dat de koning niet in staat is het koninklijk gezag uit te oefenen. In dat geval treedt de regentschap in waarbij de vermoedelijke opvolger van de koning van rechtswege regent wordt (indien deze boven de achttien jaar is), aldus **artikel 37 lid 3 Gw**.

Artikel 32 Gw gaat ervan uit dat de troonopvolger van rechtswege de regerende koning opvolgt, nadat de regerende koning is overleden of afstand heeft gedaan van de Kroon. Ondanks de onmiddellijke opvolging kan zich een bijzonder geval voordoen waarbij er nog geen opvolger is, omdat de opvolger nog geen achttien jaar oud is, er nog geen regent is of nog niet is bepaald wie het koninklijke gezag gaat uitoefenen. Op grond van **artikel 38 Gw** neemt de Raad van State dan tijdelijk het koninklijk gezag over. Dit is tot nu toe tweemaal gebeurd, in 1889 en 1890, toen koning Willem III buiten staat was verklaard om het Koninklijk gezag uit te oefenen.

Zie hoofdstuk 2 van de Grondwet voor de regeling omtrent de troonopvolging.

5.6 De waarnemer van het koninklijk gezag

De Grondwet gaat ervan uit dat de troonopvolger van rechtswege de koning opvolgt op het moment dat hij overlijdt of troonsafstand doet (**artikel 32 Gw**). De inhuldiging (**artikel 32 Gw**) is dus geen vereiste voor het verrichten van ambtshandelingen door de Koning. Toch kan er in sommige gevallen een vacuüm ontstaan. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer de wetgever heeft nagelaten een regent te benoemen voor de opvolger die nog geen achttien jaar oud is. De leemte wordt dan tijdelijk opgevuld doordat de Raad van State het koninklijk gezag waarneemt (**artikel 38 Gw**).

5.7 De ministers

Artikel 42 Gw bepaalt dat de regering door de koning en de ministers gevormd wordt. De minister-president en de ministers worden bij koninklijk besluit benoemd en ontslagen, aldus **artikel 43 Gw**. De benoeming van ministers wordt door de minister-president mede ondertekend, dit heeft tot gevolg dat hij ook zijn eigen benoemingsbesluit mede ondertekent.

De minister-president is dus verantwoordelijk voor zijn eigen benoeming en voor die van de overige ministers. Als het parlement van mening is dat de ministersploeg niet benoemd had mogen worden en het vertrouwen in de ministersploeg opzegt, dan moeten de minister-president en de overige ministers ontslag nemen. De minister-president kan zich niet verschuilen achter een informateur of formateur, indien dat een ander was dan de minister-president in kwestie.

De ministers hebben meestal de leiding van een ministerie dat bij koninklijk besluit is ingesteld, aldus **artikel 44 Gw**. Een minister die is benoemd en die geen leiding heeft over een ministerie, wordt een **minister zonder portefeuille** genoemd. Ministers zonder portefeuille staan op een lijn met ministers die belast zijn met een ministerie. Ze zijn even verantwoordelijk voor ingediende wetsvoorstellen en ondertekende besluiten. Ook zijn ze, net zoals de ministers met een ministerie, lid van de ministerraad en kunnen ze daarin een stem uitbrengen.

5.8 Het overleg van de ministers

Het kabinet bestaat uit de ministers en staatssecretarissen samen. Het kabinet krijgt in de naam altijd de toevoeging van de naam van de minister-president, bijvoorbeeld het Kabinet-Kok, Balkenende I, II en III en het huidige kabinet-Rutte IV. De **ministerraad** bestaat volgens **artikel 45 Gw** uit alle ministers. De minister-president is de voorzitter van de ministerraad.

Het Reglement van orde van de ministerraad is bij koninklijk besluit op 2 maart 1994 vastgesteld. **Artikel 4 lid 1** van dit reglement bepaalt dat de raad beraadslaagt en besluiten neemt over het algemeen regeringsbeleid en dat het de eenheid bevordert van dat beleid. Het tweede lid geeft een niet-uitputtende opsomming van onderwerpen die het algemene regeringsbeleid raken en dus in ieder geval in de ministerraad behandeld moeten worden. Bij een meningsverschil tussen ministers beslist de minister-president op grond van **artikel 6**. Op grond van **artikel 12** is een minister gebonden aan een besluit van de ministerraad, ook al is hij het niet eens met dat besluit. Hij mag ook in geen enkel geval tegen een besluit van de raad handelen. De minister mag ook niet naar buiten laten blijken dat hij het met een besluit van de raad oneens is. Wat dit betreft, spreekt men van de **homogeniteit** van het kabinet. Als de minister het besluit in strijd acht met zijn verantwoordelijkheid, moet hij daar kennis van geven aan de raad. Als de raad vervolgens niet tot een compromis kan komen en de minister bij zijn standpunt blijft, moet de betrokken minister zijn ontslag indienen.

De ministerraad heeft bepaalde **onderraden** die voorbereidingen treffen voor de vergadering voor de ministerraad. Dit voorkomt een overvolle agenda van de ministerraad. Deze voorbereidingen hebben betrekking tot het algemeen regeringsbeleid. **Commissies** hebben ook als taak de voorbereiding of beslissing van bepaalde aangelegenheden die geen deel uitmaken van het algemeen regeringsbeleid.

Als een zaak in de ministerraad aan de orde is geweest, dragen alle ministers medeverantwoordelijkheid tegenover het parlement. Het is echter niet zo dat er per definitie een kabinetskwestie ontstaat wanneer het parlement het punt van het kabinet niet steunt. Dat hangt af van de inhoud van het besluit.

5.9 De regeringsleider

De minister-president, ook wel regeringsleider genoemd, is de voorzitter van de ministerraad. Wanneer het kabinetsbeleid in het geding is, representeert hij het kabinet. Bij belangrijke internationale conferenties kan de minister-president, als hoofd en vertegenwoordiger van het kabinet, samen met de minister van Buitenlandse Zaken namens de regering optreden. De minister-president is daarnaast ook lid van de Europese Raad en vervult in het algemeen binnen de EU een steeds belangrijker rol, waardoor de functie van de minister van Buitenlandse Zaken soms in het geding komt. Intern organiseert hij de werkzaamheden van het kabinet. Hij heeft de leiding, maar heeft net als zijn collega-ministers slechts één stem in de ministerraad. De minister-president staat niet boven de andere ministers, maar heeft wel bepaalde exclusieve bevoegdheden. Zo kan hij bijvoorbeeld (sinds 2006) in zijn eentje besluiten om een onderwerp op de agenda te zetten.

De minister-president is tegelijkertijd minister van Algemene Zaken. Bij dit ministerie zijn enkele diensten ondergebracht. Daarna functioneert het ook als kabinet van de minister-president, dat wil zeggen als zijn ambtelijk apparaat van technische advisering.

5.10 De ondersteuners van de ministers

Staatssecretarissen worden ter ondersteuning van de ministers bij koninklijk besluit benoemd, aldus **artikel 48 Gw**. Staatssecretarissen worden in de formatieperiode verdeeld. Een staatssecretaris treedt alleen op als de minister het nodig acht en hij moet dan de aanwijzingen van de minister in acht nemen. Hoewel de staatssecretaris ondergeschikt is aan de minister, mag hij, wanneer de minister dat toelaat, de plaats van de minister nemen. De staatssecretaris mag dan onder andere wetten contrasigneren, aan de beraadslagingen in de ministerraad deelnemen, daar een raadgevende stem geven en verantwoordelijkheid nemen voor de indiening van wetsvoorstellen.

De staatssecretaris is politiek verantwoordelijk voor zijn optredens en wanneer de volksvertegenwoordiging het vertrouwen in hem opzegt, moet hij aftreden. Hij heeft echter geen stemrecht in de ministerraad. Een tijdelijk afwezige minister wordt door zijn staatssecretaris vervangen. Is de afwezige minister niet in staat om een staatssecretaris aan te wijzen, dan wordt hij vervangen door een collega-minister, die **minister ad interim** wordt genoemd. Deze minister heeft nog steeds maar één stem in de ministerraad.

Hoofdstuk 6: De Eerste en Tweede Kamer

6.1 Het Nederlandse parlement

Het Nederlandse parlement bestaat uit twee kamers die samen de Staten-Generaal vormen. De Tweede Kamer wordt rechtstreeks gekozen en de leden van de Eerste Kamer worden door de leden van de Provinciale Staten gekozen (getrapte verkiezingen). Volgens **artikel 40 Gw** vertegenwoordigen beide kamers het gehele Nederlandse volk. Om een wetsvoorstel te aanvaarden, moeten beide kamers toestemming hebben gegeven. De kamers zijn echter niet volledig gelijkwaardig. De Tweede Kamer heeft, anders dan de Eerste Kamer, het recht van initiatief en amendement.

Volgens de Grondwet van 1815 moet de Eerste Kamer een hogere stand representeren om de lagere standen te remmen. Leden van de Eerste Kamer waren toen voor het leven gekozen door de koning. In onze huidige democratie is een dergelijke standenrepresentatie niet acceptabel. Men heeft daarom de samenstelling van de Eerste Kamer gedemocratiseerd zodat die nauwelijks meer van de Tweede Kamer verschilt.

Tegenwoordig is een argument voor het voortbestaan van de Eerste Kamer dat men het nuttig vindt dat een ander college overweegt wat de Tweede Kamer heeft besloten. Het is een aanvulling op het stelsel van *checks and balances*, aangezien de Eerste Kamer een extra check is in het wetgevingsproces. De Eerste Kamer is daarmee de 'kamer van revisie', ook wel *chambre de réflexion*. Een argument tegen de Eerste Kamer is dat deze kamer alleen tijd verspilt door het proces dat de Tweede Kamer al heeft doorgelopen, nogmaals door te lopen.

6.2 De Tweede Kamer

Artikel 51 lid 2 Gw bepaalt dat de Tweede Kamer uit honderdvijftig leden bestaat. **Artikel 54 lid 1 Gw** bepaalt dat de leden van de Tweede Kamer door Nederlanders die de leeftijd van achttien jaar hebben bereikt, worden gekozen. De leden worden voor vier jaar gekozen, moeten tegelijkertijd aftreden en zijn direct herkiesbaar. Kamerleden hebben recht op vakantie, de Kamer is dan met reces.

Artikel 65 Gw bepaalt dat op de derde dinsdag van september, Prinsjesdag, door of namens de koning een uiteenzetting wordt gegeven van het door de regering te voeren beleid. Die uiteenzetting wordt de troonrede genoemd. **Artikel 105 lid 2 Gw** bepaalt dat op diezelfde dag de begroting voor het komende jaar wordt ingediend.

De Tweede Kamer regelt haar eigen werkzaamheden in een **reglement van orde**. Dit is geen wet of koninklijk besluit, maar een besluit van de Kamer zelf. De Eerste Kamer regelt haar werkzaamheden in het Reglement van orde van de Eerste Kamer.

De Tweede Kamer is onafhankelijk in de regeling van haar werkzaamheden en organisatie. De Kamer bepaalt zelf of iemand al dan niet als gekozen moet worden beschouwd, waartoe zij de geloofsbriefen onderzoekt. Geloofsbriefen zijn stukken waaruit de wettige verkiezing tot Kamerlid blijkt.

De leden van de Staten-Generaal, de ministers en staatssecretarissen, hebben parlementaire onschendbaarheid op grond van **artikel 71 Gw**. Dit betekent dat zij niet mogen worden vervolgd voor hetgeen zij in de vergadering hebben gezegd of schriftelijk hebben overgelegd. De leden van de Eerste en Tweede Kamer moeten zonder vrees voor beïnvloeding van andere staatsmachten kunnen werken. Op grond van **artikel 67 lid 3 Gw** stemmen leden zonder last van wie dan ook (vrij mandaat). Die onafhankelijkheid geldt ook tegenover de fractie waar een Kamerlid uit wordt gezet: hij is niet juridisch verplicht om zijn zetel op te geven en kan dus als onafhankelijk Kamerlid verder. Het lidmaatschap van de Tweede Kamer wordt als voltijd gezien, waardoor de leden een door de wet geregelde geldelijke voorziening en een pensioen ontvangen, aldus **artikel 63 Gw**.

6.3 Het actieve kiesrecht

Actief kiesrecht is het recht om te stemmen, **passief kiesrecht** is het recht om gekozen te worden. Meestal heeft iemand met actief kiesrecht ook passief kiesrecht, maar dit hoeft niet altijd zo te zijn.

Artikel 56 Gw bepaalt dat een lid van de Tweede Kamer de Nederlandse nationaliteit moet bezitten en de leeftijd van achttien jaar moet hebben bereikt. Om tot lid van de Tweede Kamer te worden verkozen, mag men ook niet uit het kiesrecht zijn uitgesloten, aldus **artikel 54 Gw** en **artikel 28 Sr**.

6.4 Het passieve kiesrecht

Artikel 54 Gw bepaalt dat alleen Nederlanders die de leeftijd van achttien jaar hebben bereikt het actieve kiesrecht hebben voor de verkiezing van de leden van de Tweede Kamer. Nederlanders die geen ingezetenen zijn, kunnen onthouden worden van het kiesrecht. Deze regels voor het actieve kiesrecht gelden krachtens **artikel 56 Gw** ook voor het passieve kiesrecht.

Behoudens belemmeringen bezit iedere Nederlander het actieve en passieve kiesrecht op grond van **artikel 54 en 56 Gw**. Dit kiesrecht is echter pas met de grondwetsherziening van 1922 volledig doorgevoerd. Toen de Grondwet in 1917 werd herzien, kregen mannen het algemeen kiesrecht en vrouwen het passieve. Dit was voor vrouwen wel een vooruitgang, want tot 1917 hadden alleen mannen kiesrecht.

Artikel 130 Gw geeft aan niet-Nederlanders het actieve en passieve kiesrecht voor de gemeenteraad, mits zij aan een aantal eisen voldoen. Echter, voor de Tweede Kamer en de Provinciale Staten hebben zij geen kiesrecht.

6.5 Het kiesrecht voor de burgers

Bij de grondwetsherziening van 1917 werd het algemeen kiesrecht voor mannen en het passieve kiesrecht voor vrouwen ingevoerd. In 1919 kregen ook vrouwen het actieve kiesrecht, wat in 1922 werd verankerd. Voor 1919 werden Tweede Kamerleden verkozen door mannelijke ingezetenen Nederlanders die de door de wet te bepalen kentekenen van geschiktheid en maatschappelijke welstand bezaten.

Sinds 1922 is de Nederlandse staat dus in die zin een democratie, dat iedere burger een zekere invloed kan uitoefenen op de gang van zaken. Het probleem van de politieke wetenschap begint met deze invoering van het algemeen kiesrecht. Men erkent aan de ene kant dat er noodzaak is voor de invloed van de gewone burger op het staatsbestuur, maar aan de andere kant vereist het bestuur steeds meer deskundigheid en specialisering.

De rechtvaardiging van het algemeen kiesrecht is dat het bestuur van deskundigen wordt onderworpen aan een controle door de gewone burger. Die is in staat om te beoordelen of de deskundigheid voor een redelijk doel wordt gebruikt. Zo is het algemeen kiesrecht een essentieel element in het stelsel van 'checks and balances'.

De Kieswet heeft op grond van **artikel 130 Gw** in 1985 aan niet-Nederlanders het actieve en passieve kiesrecht voor de gemeenteraad toegekend, mits zij aan een aantal eisen voldoen. Ze kunnen echter niet leden van de Tweede Kamer of de Provinciale Staten verkiezen, omdat de grondwetgever buitenlanders geen invloed op het Nederlandse buitenlandse beleid wil geven.

6.6 Verschillende soorten kiesstelsels

Kiesstelsels kunnen in twee groepen worden ingedeeld: in het **meerderheidsstelsel** en in het **stelsel van evenredige vertegenwoordiging**. Bij het meerderheidsstelsel wordt een kandidaat bij meerderheid gekozen (*the winner takes all*). Bij het stelsel van evenredige vertegenwoordiging worden zetels aan partijen toegekend naar ratio van hun aanhang.

Volgens **artikel 53 Gw** worden de leden van de Eerste en Tweede Kamer volgens het stelsel van evenredige vertegenwoordiging gekozen. Het nadeel van het stelsel van evenredige vertegenwoordiging is dat het parlement versplinterd kan raken in een groot aantal fracties, waardoor een stabiele regeringscoalitie moeilijk gevormd kan worden (te veel kleine partijen). Ook is de binding tussen kiezer en gekozene in het Nederlandse stelsel erg zwak. Bij een stelsel van evenredige vertegenwoordiging wordt het land niet in onafhankelijke districten verdeeld, maar in kieskringen. De kieskringen zijn verbonden aan een lijstengroep, zodat het hele land als één kiesgebied functioneert. **Artikel P5 Kieswet** bepaalt dat iedere partij het aantal zetels krijgt dat overeenkomt met het aantal keren dat de partij de lijstgroep kiesdeler heeft behaald.

De kiesdeler is het aantal uitgebrachte stemmen gedeeld door het aantal beschikbare zetels, **artikel P6 Kieswet**. Dus stel dat er 1.500.000 stemmen zijn uitgebracht en er 150 zetels te verdelen zijn, dan is de kiesdeler 10.000. **Artikel P7 Kieswet** bepaalt dat de overblijvende zetels, de **restzetels**, achtereenvolgens toegewezen worden aan lijsten die het grootste gemiddelde aantal stemmen hebben. Nadat de zetels per lijstengroep uitgerekend zijn, moeten we gaan bepalen hoeveel van die zetels toekomen aan elk van de lijsten van de partij.

Het aantal op de lijstengroep uitgebrachte stemmen wordt gedeeld door het aantal toegekende zetels, **artikel P12 Kieswet**. In Nederland is het daarnaast zo dat de kiesdeler de kiesdrempel is. Er moeten minimaal zoveel stemmen op een partij uit worden gebracht, als de waarde van de kiesdrempel. Een partij met minder stemmen kan ook geen restzetel krijgen.

Omdat de kiezer zijn stem uitbrengt op een kandidaat, moet nog worden uitgerekend welke kandidaten van een lijst verkozen moeten worden verklaard. Om dit uit te rekenen, moet eerst worden berekend of kandidaten op basis van voorkeursstemmen gekozen zijn.

Artikel P15 Kieswet zegt dat in de volgorde van de aantallen op hen uitgebrachte stemmen zijn gekozen die kandidaten die op de gezamenlijke lijsten waarop zij voorkomen, een aantal stemmen hebben verkregen, groter dan 25% van de kiesdeler. Hierna is de lijstvolgorde beslissend. De aan de lijsten toegewezen zetels, die nog niet aan een kandidaat zijn toegekend, worden toegewezen in de volgorde van de lijst, aldus **artikel P17 Kieswet**. **Artikel 10 Kieswet** bepaalt dat onder bepaalde voorwaarden ons kiesstelsel ook een lijstencombinatie kent waarbij verbinding wordt gemaakt tussen de lijsten en de verschillende partijen.

Bij ons stelsel van evenredige vertegenwoordiging zijn politieke partijen van groot belang. Het begrip 'politieke partijen' komt in de Grondwet niet voor, maar politieke partijen hebben wel op grond van **artikel 8 en 9 Gw** het grondrecht van vereniging en vergadering. Politieke partijen die aan de laatst gehouden verkiezingen voor de Eerste of Tweede Kamer hebben deelgenomen en tenminste één zetel hebben gewonnen, komen in aanmerking voor subsidiëring op grond van de Wet subsidiëring politieke partijen. De hoogte van deze subsidie hangt af van het aantal zetels en het aantal partijleden. Echter, aan deze subsidie is wel de voorwaarde gebonden dat partijen een bepaalde openbaarheid hebben over de administratie. Deze partijen hebben ook recht op zendtijd binnen een publieke omroep.

Primair stemmen kiezers op een partij en niet op een persoon. De kiezer laat zich leiden door de lijstaanvoerder of het programma, terwijl de kandidaten die op de lijst staan hem vaak onbekend zullen zijn. Er is bezwaar tegen dit onpersoonlijke karakter van ons kiesstelsel en men heeft de laatste jaren tal van voorstellen gedaan om het onpersoonlijke karakter van kandidaten tegen te gaan. Tot zover heeft geen van de voorstellen tot een wetswijziging geleid. Echter, is het sinds 2012 zo dat de rechtstreeks gekozen Kamer in plaats van de koning de informateurs en formateurs aanwijst.

De kiezers hebben in ons kiesstelsel geen directe invloed op de samenstelling van het kabinet. Na de verkiezingen zijn verschillende regeringscoalities mogelijk. De fractieleiders beslissen na onderhandelingen welke coalitie gevormd wordt en wie aan het bewind komt.

6.7 De Eerste Kamer

Artikel 51 Gw bepaalt dat de Eerste Kamer vijfenzeventig leden heeft. De leden van de Eerste Kamer worden door middel van getrapte verkiezingen gekozen. Sinds 1848 kiezen de leden van de Provinciale Staten de leden van de Eerste Kamer. De verkiezing van de leden van de Eerste Kamer wordt binnen drie maanden na de verkiezing van de leden van Provinciale Staten gehouden, aldus **artikel 55 Gw**. **Artikel 53 Gw** bepaalt dat de leden van de Eerste Kamer volgens het stelsel van evenredige vertegenwoordiging worden gekozen. Sinds de grondwetsherziening van 1983 worden de leden van de Eerste en Tweede Kamer voor vier jaar gekozen op grond van **artikel 51 en 52 Gw**. De vereisten voor het lidmaatschap van de Eerste en Tweede Kamer zijn hetzelfde.

De Eerste Kamer vergadert, anders dan de Tweede Kamer, maar een keer per week. Daarnaast heeft de Eerste Kamer minder rechten en maakt zij ook minder gebruik van de rechten die ze heeft.

6.8 Je kunt maar één ding tegelijkertijd

Artikel 57 Gw noemt een aantal functies die niet tegelijk met het Kamerlidmaatschap van een kamer kunnen worden uitgeoefend. Dit noemen we grondwettelijke incompatibiliteiten. Een voorbeeld is dat een minister of staatssecretaris niet tegelijk Kamerlid kan zijn. Bovendien kan een Kamerlid geen lid zijn van de Algemene Rekenkamer of de Raad van State. Het Kamerlidmaatschap is ook onverenigbaar met het lidmaatschap van de Hoge Raad of de functies van procureur-generaal of advocaat-generaal bij de Hoge Raad.

Op grond van **artikel 57 lid 4 Gw** kan de wetgever verdere incompatibiliteiten vestigen aan het Kamerlidmaatschap, namelijk wettelijke incompatibiliteiten. Op grond van deze bepaling is de Wet Incompatibiliteiten Staten-Generaal en Europees Parlement tot stand gebracht.

Hoofdstuk 7: De organen van de regering

7.1 Het adviesorgaan van de regering

De Raad van State is het voornaamste adviesorgaan van de regering en daarnaast het rechterlijk college in geschillen van bestuur. De Grondwet eist dat de samenstelling en de bevoegdheid van de Raad van State bij wet worden vastgesteld, wat heeft geleid tot de Wet op de Raad van State. Op grond van **artikel 74 Gw** is de koning voorzitter, hoewel dit een formeel voorzitterschap is. De vermoedelijke opvolger van de koning mag van rechtswege plaats nemen in de zittingen van de Raad zodra hij de leeftijd van achttien jaar heeft bereikt. Zitting in de Raad kan aan andere meerderjarige leden van het Koninklijk Huis worden verleend bij koninklijk besluit, zo mag Máxima sinds 2004 zitting nemen in de Raad. Op grond van **artikel 1 lid 4 Wet op de Raad van State** hebben leden van het Koninklijk Huis geen stem in de Raad.

De Raad van State bestaat verder uit een vicepresident en ten hoogste tien leden, die bij koninklijk besluit voor het leven zijn benoemd. De vicepresident is belast met de leiding van het werk van de Raad van State. De Raad is in twee afdelingen verdeeld: de Afdeling advisering en de Afdeling bestuursrechtspraak. De vicepresident maakt deel uit van de Afdeling advisering en de leden kunnen in beide afdelingen zitting nemen.

De koning verschijnt alleen bij plechtige gelegenheden in de vergadering van de Raad. Ten opzichte van de regering heeft de Raad een onafhankelijke positie. In de Raad van State kunnen ook staatsraden worden benoemd. Ze maken dan geen lid uit van de Raad van State, maar zijn een hulpmiddel voor de werkzaamheden.

7.2 en 7.3 Hoe de Raad van State te werk gaat

De bevoegdheden van de Raad kunnen zowel adviserend als beslissend zijn. Op grond van **artikel 73 lid 1 Gw** brengt de Afdeling advisering van de Raad van State advies uit over alle wetsvoorstellen en alle ontwerpen van algemene maatregelen van bestuur en voorstellen tot goedkeuring van verdragen. **Artikel 19 Wet op de Raad van State** kent echter uitzonderingen.

Op grond van **artikel 80 Gw** worden de adviezen van de Raad openbaar gemaakt. **Artikel 73 lid 2 Gw** bepaalt dat de Kroon belast is met de adviserende taak van de Raad in bestuursgeschillen en **lid 3** bepaalt dat de Afdeling bestuursrechtspraak de rechtsprekende taak heeft. **Artikel 17 lid 2 Wet op de Raad van State** bepaalt dat de Afdeling advisering in alle gevallen waarin de regering het dienstig acht, de regering moet horen.

Op grond van **artikel 21 Wet op de Raad van State** kan de Raad ook op eigen initiatief advies geven aan de regering. De Raad van State oefent koninklijk gezag uit in het bijzondere geval dat er nog geen troonopvolger is of regent, aldus **artikel 38 Gw**. Daarnaast heeft de Raad van State ook nog bevoegdheden die niet in de Grondwet vermeld zijn. Deze kunnen bij wet worden opgedragen.

De Afdeling advisering moet bij de voorbereiding van adviezen en ontwerpbesluiten met gesloten deuren beraadslagen. Een afwijkende mening van een lid kan afzonderlijk advies uitbrengen. Indien met betrekking tot dezelfde zaak achtereenvolgens zowel de rechtsprekende als adviserende taak van de Raad van State door dezelfde leden worden vervuld, kan dit een probleem opleveren.

De onpartijdigheid van de Raad van State kan in twijfel worden getrokken en er zou sprake kunnen zijn van strijd met **artikel 6 EVRM**. Om dit te voorkomen, heeft de Afdeling bestuursrechtspraak een praktijk ontwikkeld waarbij ervoor gezorgd wordt dat de leden die betrokken waren bij advisering over een wettelijke bepaling, niet deel uit kunnen maken van de kamer die een rechtszaak behandelt, waarin de rechtmatigheid van die bepaling wordt betwist.

17.4 De onderdelen van het Koninkrijk

Het hoofd van het Koninkrijk is de koning. Hij voert de regering van het Koninkrijk en van de vier landen. Uit **artikel 2 lid 2 Statuut** blijkt dat in Curaçao, Aruba en Sint Maarten een gouverneur de koning vertegenwoordigt.

De dubbele positie van een gouverneur

Eenzijds vertegenwoordigt de gouverneur de regering van het Koninkrijk en dus is hij koninkrijksorgaan. Anderzijds vertegenwoordigt hij de koning als hoofd van de landsregering en dus is hij hoofd van de regering van Aruba, Curaçao en Sint Maarten. Zijn bevoegdheden als hoofd van de landsregering zijn te vinden in de staatsregeling van het betrokken land en zijn bevoegdheden als koninkrijksorgaan zijn geregeld in een reglement dat bij rijkswet is vastgesteld.

De samenstelling van de Raad van Ministers van het Koninkrijk is geregeld in **artikel 7 Statuut**. Deze Raad van Ministers is het voornaamste bestuursorgaan van het Koninkrijk. Volgens **artikel 10 Statuut** neemt de gevolmachtigde minister deel aan het overleg in de Koninklijke Ministerraad over aangelegenheden van het Koninkrijk die zijn land raken. **Artikel 11 Statuut** geeft aan wanneer daarvan sprake is.

Als de gevolmachtigde minister het niet eens is met het besluit van de Koninklijke Ministerraad, moet er verplicht een overleg plaatsvinden. De gevolmachtigde minister heeft dus een soort vetorecht.

Ook is er een Raad van State van het Koninkrijk, waarvan de positie is geregeld in **artikel 13 Statuut**. Deze Raad bestaat uit de Nederlandse Afdeling advisering van de Raad van State, op verzoek van Curaçao, Sint Maarten of Aruba, aangevuld met een lid uit Curaçao, Sint Maarten of Aruba. Binnen het Koninkrijk is er geen sprake van een Rijksparlement.

Arresten

Arresten week 2

HR 18 november 1988 (Arubaanse verkiezingsafpraak)

Casus

In het geding in deze zaak van de Hoge Raad is een afspraak tussen de partij en de gekozen Kamerleden dat verworven zetels niet aan individuele leden toebehoren, maar aan de partij zelf. Wanneer een Kamerlid dus zijn partijlidmaatschap opgeeft danwel verliest, zou hij ook zijn Kamerzetel moeten inleveren.

Rechtsvraag

De rechtsvraag van dit arrest kan als volgt geformuleerd worden: behoort een Kamerzetel toe aan een Kamerlid of aan de partij?

De Hoge Raad

De Hoge Raad bepaalde dat zo'n afspraak in strijd is met het beginsel van het vrije mandaat. Dit beginsel houdt in dat fractiebinding noch partijlidmaatschap van invloed kan zijn op het al dan niet aanblijven van een eenmaal gekozen en benoemd Kamerlid. Zelfs als de afspraak in een overeenkomst is opgenomen kan nakoming niet worden gevorderd. Als grond voor deze beslissing verwees de HR naar een aantal Grondwetsartikelen, waaronder artikel 67 Gw. Alhoewel dit artikel vooral betrekking heeft op het stemgedrag van politici kan het dus ook gebruikt worden om overeenkomsten van deze strekking nietig te verklaren.

Nawoord

Hèhè, het is je gelukt! Je hebt jouw samenvatting uitgelezen.

Wil je meer vertrouwen tanken voor het tentamen? Geen paniek! Wij kunnen je verder helpen in de vorm van handige abonnementen. Met een abonnement ontvang jij de samenvattingen altijd met korting en als eerste in huis! Nieuwsgierig geworden naar een abonnement? Bekijk dan onze website!

Nu 2 MAANDEN GRATIS bij een abonnement!

Wil jij de Slim Academy samenvattingen van jouw vakken altijd als eerste in huis hebben zodat jij op tijd kan beginnen met studeren? Gebruik dan de kortingscode BEGINGOED bij het afsluiten van een abonnement en krijg de eerste twee maanden van jouw abonnement helemaal gratis! Ga hiervoor naar www.slimacademy.nl en kies je jaar. Deze code is geldig t/m 30 september 2022.

Werken bij

Slim Academy is altijd op zoek naar gemotiveerde studenten! Lijkt het je leuk om bij ons aan de slag te gaan met het samenvatten en nakijken van samenvattingen? Dan is de rol van Studieheld zeker iets voor jou. Je kunt **werken vanuit huis**, krijgt een **riante vergoeding** en je hebt een studiegerelateerde bijbaan die **goed op je cv** staat. Heb je interesse? Stuur dan jouw motivatie en cv naar klantenservice@slimacademy.nl.

Kom in contact met Slim Academy

Wil je op de hoogte blijven van de ontwikkelingen bij Slim Academy? Kom in contact via:
www.slimacademy.nl
@SlimAcademy.nl
klantenservice@slimacademy.nl
010 214 32 45

We wensen je veel succes met studeren en het halen van jouw tentamens!

Team Slim Academy

Join de WhatsApp groep

- ✓ Chat met jouw mede-studenten
- ✓ Stel al jouw (studie)vragen aan onze studie-experts
- ✓ Krijg extra oefenvragen om jouw kennis te testen
- ✓ Krijg gratis voorbeeldsamenvattingen en supplementen

Scan de QR code hiernaast en blijf altijd up-to-date!

10.000 studenten joinden vorig jaar

The banner features a blue circular badge with the text '10.000 studenten joinden vorig jaar'. It also displays a QR code for joining the WhatsApp group, with several smartphone screens in the background showing WhatsApp chat messages and a calendar.

KRIJG NU 2 MAANDEN GRATIS SAMENVATTINGEN!

Maak het studeren makkelijker! Nu 2 maanden gratis*, daarna vanaf €9,95 per maand.

*Deze actie is alleen geldig bij enkele specifieke studies.

De voordelen:

- Altijd als eerste alle samenvattingen in huis en digitaal in de app
- Je bespaart flink t.o.v. het kopen van losse samenvattingen of pakketten
- De meest complete studiehulp
- Beoordeeld met een 8,3

Hoe het werkt:

- > Ga naar www.SlimAcademy.nl
 - > Zoek jouw studie in ons keuzemenu
 - > Voeg het All-In abonnement toe aan je winkelwagen
 - > Voer de code '**BEGINGOED**' in om de korting toe te passen.
- (Let op: de kortingscode is in HOOFDLETTERS)

www.SlimAcademy.nl